

Eines contractuals per a millorar la remuneració d'autors i artistes: són l'acció de revisió i el dret de revocació una bona solució?

Antoni Rubí Puig
Facultat de Dret .Universitat Pompeu Fabra
antoni.rubi-puig@upf.edu

Paraules clau: drets d'autor; remuneració d'autors i artistes; acció de revisió; dret de revocació; mercat únic digital

Introducció i conceptes clau de la ponència

La Directiva (UE) 2019/790, de 17 d'abril de 2019, sobre els drets d'autor i drets afins en el mercat únic digital (en endavant, "DDAMUD") preveu una sèrie d'eines contractuals adreçades a millorar la remuneració que autors i artistes obtenen de l'explotació de les seves obres i demés contribucions creatives. Aquesta Directiva fou implementada l'any passat al dret espanyol per mitjà del Reial Decret-llei 24/2021, de 2 de novembre.

Les regles contractuals de la DDAMUD persegueixen, entre d'altres finalitats, mitigar les asimetries de poder de negociació entre, d'una banda, autors i intèrprets i, de l'altra, editors i productors. Per al legislador europeu, els primers es troben generalment en una posició feble a l'hora de celebrar contractes per a l'explotació de les seves creacions i poden acabar per no percebre una remuneració suficient i adequada. Uns ingressos escassos o inadequats poden minvar els seus incentius per continuar dedicant-se a la seva professió, produir nous continguts i afectar, en definitiva, les indústries creatives europees.

Per assolir aquest objectiu, la DDAMUD estableix un principi general de remuneració adequada i proporcionada (article 18), que haurà d'informar aquest sector de l'ordenament i que podrà servir com a base per fonamentar nous deures legals o contractuals. A més, la DDAMUD estableix dues eines específiques que, en part, concreten l'abast d'aquest principi general: en primer lloc, un mecanisme de revisió o adaptació contractual que un autor o intèrpret podrà activar per a forçar una renegociació dels seus contractes i modificar els pactes relatius a la seva remuneració quan aquesta resulti inadequada a la vista dels resultats d'explotació de la seva creació (article 20); i, en segon lloc, un mecanisme de resolució o revocació al qual podrà recórrer un autor o intèrpret quan la contrapart contractual no estigui explotant els drets sobre les creacions del primer (article 21). Per reforçar aquests mecanismes, la DDAMUD preveu regles de transparència i subministrament d'informació entre les parts contractuals (article 19) i un sistema de resolució alternativa de conflictes (article 22) .

La ponència se centra en les dues eines contractuals descrites –l'acció de revisió i el dret de revocació- i qüestiona la seva utilitat per a poder garantir que autors i artistes puguin rebre una remuneració adequada i garantir unes condicions materials suficients per a la seva vida professional i dignitat.

Metodologia de recerca

La discussió de les mesures previstes en la DDAMUD, ara també incorporades al dret espanyol, parteix de la metodologia jurídica bàsica. En aquest sentit, es tenen en compte els diferents criteris hermenèutics per a poder identificar el contingut i significat de les diferents regles.

També són objecte de consideració alguns pronunciaments judicials –especialment, del Tribunal de Justícia de la Unió Europea- en matèria de drets de propietat intel·lectual.

La discussió de les eines contractuals també es nodreix de les anàlisis empíriques que s'han centrat en els factors que influeixen les condicions de treballs d'autors i artistes en diferents sectors creatius; així com de l'instrumentari que proporciona l'anàlisi econòmica del dret i la filosofia moral.

Principals resultats i conclusions

Les dues eines principals establertes en la DDAMUD per a protegir el dret d'autors i artistes a rebre una remuneració adequada i proporcionada són l'acció de revisió i el dret de revocació-.

L'acció de revisió està prevista a l'article 20 DDAMUD, que ordena als Estats membres establir en els seus drets interns un mecanisme d'adaptació contractual al qual puguin recórrer els autors i els artistes per a modificar la remuneració inicialment pactada en els contractes d'explotació quan aquesta sigui desproporcionadament baixa en comparació amb la totalitat de els ingressos subsegüents derivats de l'explotació de les seves creacions. Aquest mecanisme, previst en diverses lleis nacionals, és conegut habitualment com la clàusula *best-seller*, ja que sol ser exercible quan es produeix de manera inesperada un èxit de vendes que no aprofita prou l'autor o artista. Per exemple, un músic intèrpret participa en la gravació d'unes peces musicals, per les quals rep una quantitat monetària fixa, que després del gran èxit comercial de la gravació resulta irrisòria.

El dret de revocació, per la seva banda, està previst a l'article 22.1 DDAMUD, que obliga els Estats membres a adoptar un mecanisme pel qual un autor o artista que hagi cedit els seus drets sobre una obra o prestació o hagi concedit una llicència exclusiva sobre aquests pugui revocar totalment o parcialment el contracte si el cessionari o llicenciatari no els exploten. L'expressió “use it or lose it” resumeix el funcionament d'aquest dret. Quan es produeix una falta d'explotació per part de l'empresari, l'autor o artista pot reclamar tornar a disposar dels drets de propietat intel·lectual per a explotar-les ell mateix o per a cedir-los o llicenciar-los a un altre productor.

Tot i les bones intencions d'aquestes mesures, no és segur que siguin efectives i que puguin contribuir a millorar el benestar d'artistes i autors i de les seves condicions materials i professionals. En primer lloc, la regulació actual planteja molts dubtes que poden dificultar un exercici orientat a millorar la posició econòmica del creador. Per posar dos exemples: (i) no està gens clar quins són els ingressos que hom ha de comparar amb la remuneració contractual que es va pactar inicialment per a fer efectiva una acció de revisió; i (ii) no és segur que compta com a falta d'explotació si una determinada obra està disponible sota demanda a internet, però el seu productor no és proactiu en la seva comercialització.

En segon lloc, és qüestionable que els articles 18 a 23 del DDAMUD tinguin uns clars efectes positius en el benestar econòmic. L'anàlisi econòmica del dret ha mostrat que regles similars poden tenir alguns efectes no desitjats sobre els interessos d'artistes i autors. Per exemple, és esperable que una intervenció legal d'aquest tipus pugui ocasionar una caiguda dels preus o de la remuneració inicial. Si es reconeixen pretensions de revisió de la remuneració pactada, els editors i altres productors anticiparan que els autors o una part podrien renegociar els seus contractes ex post i reclamar ingressos addicionals. Aquesta intervenció legal també pot afectar l'assignació de riscos entre les parts en els contractes per a l'explotació d'una obra: el fet de desplaçar tots els riscos de fracàs cap al productor provoca una menor predisposició a pagar; i, per altra banda, l'acció de revisió permetrà només a un petit grup de creadors aprofitar-se de la probabilitat d'un èxit sobrevingut, possiblement un grup de creadors que ja té assegurada la

remuneració adequada per altres fonts. Finalment, l'existència d'aquests drets pot minvar els incentius dels productors a realitzar inversions per a un major èxit d'una obra.

Finalment, no resulten tampoc clars els efectes sobre la justícia distributiva i la millora de la posició de negociació d'artistes i autors envers editors i altres productors. Així, permetre l'ús d'eines contractuals com les descrites és probablement poc eficaç. A causa de l'escàs nombre d'editors i productors que operen en un sector en particular, els creadors solen tenir poques oportunitats per canviar a altres competidors i, per això, tendiran a tenir interaccions repetides amb les mateixes contraparts. Això ja redueix d'entrada la probabilitat que decideixin utilitzar aquestes pretensions contractuals. A més, en molts sectors, els autors i artistes que inicien plets per revisar o resoldre els seus contractes són objecte després de represàlies com ara càstigs reputacionals i ostracisme mitjançant llistes negres. A més, el fet que d'entrada aquestes eines redueixin la remuneració inicial que reben tots els artistes i que només un grup minúscul d'ells –els més exitosos i, probablement, els més rics- n'aprofitin els avantatges pot ser qualificat com una transferència de riquesa dels primers als segons. En conseqüència, des de l'òptica de la justícia distributiva, pot ocórrer que aquestes eines contractuals acabin aprofitant aquells qui menys necessitat tenen.

La constatació d'aquests tres grups de problemes mena a qüestionar l'eficàcia i utilitat de les eines contractuals de revisió de remuneració i de revocació de drets per a l'explotació d'obres i altres prestacions protegides mitjançant drets d'autor. En aquest context, es poden explorar altres mecanismes de protecció d'autors i artistes que serveixen per a la millora de les seves condicions econòmiques i que els garanteixin una remuneració adequada pels resultats de les seves tasques creatives. Entre d'elles, hom pot destacar reforçar el paper dels sindicats i la negociació col·lectiva en les indústries creatives, l'articulació de vies per a un exercici col·lectiu de les eines contractuals, o l'establiment legal de drets de remuneració equitativa per a usos ben definits.